

KÜLÜGY-HADÜGY

Budapest, 1914. október 16. SZEMLE I. évfolyam, 41. szám

A szerkesztésért felelős: Dr. Simon Elemér orsz. képviselő. Szerkesztőség és kiadóhivatal: VIII., Népszínház-u. 16

Előfizetési ára: negyedévre 8 K, fél évre 15 K. Egyes szám 20 fillér. Páros napokon jelenik meg. Telefon: József 51-15

A 24. sz. veszteség-lajstrom a 7-8. oldalakon van.

A háboru és a társadalom.*

Írta: Gróf Andrássy Gyula.

A világtörténelem a harcok szakadatlan sorozata.

De a háboruk mérhetetlen száma ellenére kétségtelen, hogy még sohasem volt olyan irtózatossá nagyméretű és olyan pusztító hadjárat, mint a jelenlegi.

Azok a tudósok, akik kiszámították, hogy milyen áldozatokba kerül egy modern háboru, már azt a vérmes következtetést vonták le, hogy háboru többé nem is lehet. Apróra bebizonyították, hogy nincs nemzet, amely elviselhetné a modern háboru terheit.

De e számítás teljesen hiúnak bizonyult. Az előre jóslott számok beigazolódtak, sőt talán a valóságon alul maradtak, de a várt hatás nem következett be. A civilizáció csak új fegyvereket adott a harcnak, de a kölcsönös gyűlöletet apasztani, ellentétet békesmegoldási módját megtalálni mindeddig nem volt képes.

Ma azt állapíthatjuk meg, hogy a kultúra haladása a háborukat talán ritkábbá, de ugyancsak borzasztóbbá teszi.

Sőt a civilizáció egyenesen növelte a háboru iszonyait. Az emberiség számának arányában szaporodott a hadsereg is.

Csak az emberi ész uralma a természet ereje fölött, csak a modern tudomány és technika bírta azt az óriási emberanyagot hadi célokra használni, amely ma az állatok rendelkezésére áll.

Mióta Európa két szövetségre oszlott s két ellenséges tábor néz egymással farkas-zemet, a véderők fejlesztése különösen zeditő arányokat nyert. A ma harcban álló államok összes hadereje körülbelül 20 millió ember, annyi, mint az egész Magyarország lakossága. Ezekhez a számokhoz képest még az utolsó nagy európai háboru, a 70-iki német-francia háboru számai is elenyészőnek látszanak.

A közlekedési eszközök fejlődése s az, hogy nagy tömegeket lehet egy helyen elhelyezni, azt is lehetővé tették, hogy magán a harctéren, az egyes csatamezőkön sokkaltan nagyobb erők legyenek egyesíthetők, mint a múltban. Königrätznél, Waterlooánál, Sze-

dánál, Mukdennél az összes harcoló felek együttes hadereje messze az egy millió alatti maradt, míg azon óriási mérkőzésben, amely most Páris és a német határ közt folyik, bizonyosra vehetjük, hogy mindegyik fél egymaga egy milliónál több katonával rendelkezik. Valóban kiszámíthatatlan, hogy mibe kerül ilyen tömegek felfegyverzése, kiképzése, összpontosítása, szállítása, ellátása, hiányának pótlása és betegeinek ápolása. S a technikai tudomány fejlődése csodával határos eredményeket ér el a pusztító eszközök gyártásában is, úgy, hogy ma nemcsak az értéket vált pusztítóbbá a harc, mert sokkal több a küzdő egyén, hanem azért is, mert minden egyes számtalanszor többet képes ártani az ellenségnek, mint azelőtt.

A háboru már nemcsak tengeren és a földön, hanem a levegőben, a víz alatt és a föld alatt is folyik; nemcsak a harctéren, hanem mögötte is bárhol, ahová Zeppelinek és repülőgépek eljuthatnak.

Visszafojtott lélegzettel szemléljük a modern világnak azon véres összeütközését, amelyek a felhők régióiból golyózáport zúdítanak az ellenséges országra és seregre.

Nem tudja az ember, jobban csodálkozik-e azon a szellemi erőn, amelyet az emberiség bizonyított, mikor ezen gyilkos eszközöket megalkotni képes volt s azon a bátorságon, amelyet a modern Dugovics Tituszok bizonyítanak, mikor egymásra rontanak a légi űrben s a halál torkába zuhan. csak azért, hogy az ellenfelet is magukkal rántsák; vagy azon, hogy az emberi ész és pénz nem tudott jobb foglalkozást találni, mint a gyilkolás, égetés és robbantás eszközeinek raffinált tökéletesítését.

Az óriási Dreadnoughtoknak, ezen új, hihetetlen drága alkotásoknak uralmát, a tengeren már is kétségessé teszi a tengeralatt járó hajók fegyvere s ma örömteljes reménnyel olvassuk, hogy Angliának a tengerek síkján gyakorolt uralmát Németország a tenger mélyében folytatott merész akciójával meg fogja ingatni s hogy messzókára a sziget fekvése sem fogja Albiont azon háboru veszélyei elől megmenteni, amelyet könnyelműen előidézni segített.

Napoleon geniejének egészen új méretekhez kellene szoknia, ha megjelennek közöttünk. Nelson, sőt Tegethoff csatahajói a modern hajók közelébe sem mernének jönni; a 42-es mozsarakkal szemben és azon falak s aknákkal szemben, amelyek Franciaország várait védik, Vauban laikusnak éreznék magát. Valóban mondhatjuk, hogy Jules Verne és Jókai Mór fantáziáján tultesz a modern technika.

A modern háboru ezen mesébe való arányai az egész nemzetre, az otthonmaradt társadalomra is óriási terhet rónak, na-

gyobbat a mult háboruinál. Egészen új, nagy feladatok várnak reá. A mai háboruban nemcsak a hadseregek mérkőznek, hanem az egész nemzetek összes erkölcsi és anyagi ereje s e mérkőzésben mindenkinek ki kell részét vennie.

Szabja mindenki tetteit az adandó események nagyságához. Sohasem felejtse el senki, hogy magasztos kötelessége van és hogy a legparányibb egzisztencia is használhat, vagy árthat cselekedeteivel és beszédeivel.

Boldog volnék, ha mindenki lelkébe bírnám azon sziklaszilárd meggyőződésemet átültetni, hogy mi, akik itthonmaradunk, nagyok és kicsinyek, gazdagok és szegények, férfiak és nők, mindnyájan hozzájárulhatunk ahhoz, hogy zászlónk győzedelmeskedjék, hogy a magyar nép fényesen állja ki azon újabb megpróbáltatást, amely elé állítja világtörténelmi hivatása és geográfiai helyzete.

Mindnyájan harcosai vagyunk ugyanegy szent ügynek, harcosai azon küzdelemnek, amelytől függ nemzetünk léte. A harctér az egész ország s rajta mindenkinek jut kötelesség.

Mindnyájunk célja egy és ugyanaz, amelyet egy mondatba foglalva akként fejezhetünk ki, hogy felretéve minden széthuzást, minden pártoskodást és kicsinyességet, felretéve jogos mellékcélt és melléktekintetet, osztatlan akarattal, minden törekvésünket kizárólag csak a győzelem kivívására kell irányítanunk.

E magasztos cél az otthonmaradt társadalomra két irányú kötelességet ró: szellemi és anyagit.

A háboru előkészületének percétől a békekötésig két nagy horderejű feladat vár a társadalomra, az egyik a győzelemhez szükséges lelkiállapot változatlan fenntartása a harc viszontagságai és változásai közt, a másik azon sok különböző szolgálat teljesítése, amelyeket sem a hadsereg maga elvégezni, sem az állam hivatalos apparátusával teljesíteni helyesen egyáltalán nem, vagy egyedül nem képes. Mindkét tevékenységre szükség van. Mind a kettőnek eleget kell tenni; de én mégis az erkölcsi momentumra helyezem a fősúlyt, mert a győzelem sine qua non-ja erélyes, lelkes, mindenekfelett győzni akaró nemzet s ezért először vele kívánok foglalkozni.

Hazafias örömmel, kérkedés nélkül mondhatom, hogy a kezdet e tekintetben jó volt, hogy a nemzet a maga egészében teljesen megfelelt e legmagasabb várakozásnak. A nemzet megértette, hogy a háboru a történetek után már teljesen elkerülhetlenné vált, átértézte, hogy léte forog kockán. A közvélemény átértézte mindjárt, mikor még

* Fölvizsgálta az Országos Ismeretterjesztő Társulat gyűlésén október 11-én a régi képviselőház termében.

a bizonyítékok nem is voltak közismertek, hogy a szarajevói tragédia nem néhány ember anarchizmusának következménye, hanem egy nemzet támadásának gyümölcse integritásunk ellen, egy nemzet tervszerű kísérletének része a mi rovásunkra megnagyobbodni és hogy a gyilkosok egy faj gyűlöletének, egy iaj agresszív aspirációjának vak eszközei voltak.

Aterezte nálunk csaknem mindenki, hogy a rémtett nem is volt egy ember ellen irányzott attentatum, hanem azon fogalom ellen irányzott támadás, amelyet ez az ember képviselt, olyan vidéken való uraimunk ellen, amelyet szerbek is laknak. A rémtett egyszerre viagossá tette, hogy már aláaknázta a terrenum egy részét, amelyen szilárdan kell állanunk, ha élni és számítani akarunk még; és hogy már régóta feivetettek a délszlavok egyiket azon végzetes kérdéseknek, amelyeket csak vérrel és vassal lehet tobbnyire megoldani, mert lényegük abban áll, hogy az egyik állam a másiknak jogosan alavetett területét akarja mindenáron megszerezni.

S amikor a minden oroszok cárja a fejedelem gyilkosait védelmébe vette, azt is belátta mindenki, hogy megjött a nagy leszámolás napja, az a harc, amely el fogja dönteni, vajjon a moszkovita uralom lesz-e a Duna-Tisza között, vagy magyar supremátia.

Erezte az egész osztatlan egységes magyar társadalom, hogy újra kérdésben van, hogy a kelet rabszolgája lesz-e vagy a nyugati társadalom tagja és hogy meg lesz-e óvható Szent István király integritása s ezért talpra állott, mint egy ember.

Nincs adat rendelkezésemre, azt azonban tudom, hogy egy-egy ezrednél csaknem hiány nélkül az összes hadkötelesek bevonultak. Az egész katonai adminisztrációt meglepte a jelentkezők száma s az, hogy a tények megcáfolták azt az általánosan elterjedt hitet, hogy a modern háboruban legalább 20—25 százaléka a hadköteleseknek marad el. S lélekemelő volt a bevonuló katonák szelleme, a tiszt és legénység férfias elszántságtól, hazafias lelkesedéstől vort áthatva. Valóban csak azok voltak lehangolva, akik nem mehettek az ellenség elé. A társadalmat átható intenzív érzelm minden egyes emberben kifejezésre jutott. Megvolt az a tömegszugjesztő, amely a nemzetek hősiességének előfeszítésének mindenkor egyik fő tényezője.

A katona érezte, hogy a nemzet léteért, becsületéért fog küzdeni, látta, hogy vele érez kivétel nélkül az egész társadalom, szeretetének és szerelmének tárgyai; a nagy egész és minden egyes. Az egész milieu, amelyben él, a családi kör, az ismerősök, az utca, a sajtó, a vásárterek lelkesedése magával ragadta a cinikust is és fokozta az idealista hevét.

Ez a lelki állapot szülte azokat a hőstetteket, amelyekre olyan méltán vagyunk büszkék.

Akadnak ugyan olyanok, akik a lelkesedés fontosságát le akarják kicsinyelni s a siker egyetlen kulcsát a fegyelemben keresik; de ez rövidlátás.

Napoleon, minden kor legnagyobb katonája azt mondta, hogy a hadisiker biztosítékainak háromnegyed része: a hadsereg jó

szellemében rejlik és ma már hozzá lehet tenni, hogy a siker ezen biztosítékát a nemzet szellemében kell keresni, mert kétségtelen, hogy a nemzet lelki állapotától függ a hadserege is.

Legjobban bizonyítja ezt az igazságot az orosz-japán háború lefolyása. Minden bíráló megegyezik abban, hogy a japáni győzelem egyik legfőbb oka a japán társadalom lelkesedése és az orosz társadalom lanyhasága és kedvetlensége volt.

Klasszikus tanuja ezen ténynek Kuropatkin, az orosz fővezér, aki bőséges tapasztalatok alapján kifejti, hogy a mai hadsereg néphadsereg és hogy mivel tagjainak többsége csak a háború alatt katona, okvetlenül szükséges, hogy a nemzet a hadsereg feladataival tisztában legyen, a célt, amelyet a hadsereg szolgál, helyeslje és lelke egész erejével támogassa.

Oroszország azért nem győzhetett, ámbár tobbnyire számbeli fölénye volt, mert a nép lanyhasága lankasztóan hatott a seregre, holott Japánban a nép a hadsereget fellelkesítette.

Kuropatkin ezen véleménye annál nagyobb súlyu, mert ő a cárizmus rezsimje alatt futotta be fényes karrierjét s ezen nevelésénél fogva nem volt hajlandó a népléleknek, a nép belátásának és akaratának döntő befolyást tulajdonítani, hanem inkább arra volt predesztinálva, hogy a fegyelem csodatevő erejében bizzék, a cárizmus egész rendszerének ezen erkölcsi alapjában. És Kuropatkin véleményét mindenben megerősítik német katonai tekintélyek is, mint pl. Tettau tábornok és Lignitz ezredes, akik szintén rideg katonai fegyelemben nevelkedtek és nem tekinthetők dilettáns néptribunoknak.

De a társadalomnak harcias szellemére nemcsak az első stádiumban van szükség, hanem mindvégig a háború különböző eseményei, a sors változásai közben is, mert a hadsereg és a társadalom között való belső összefüggés állandóan akkor is fennáll, amikor a hadsereg távol van hazájától. Az egyiknek szelleme a legnagyobb távolságon át állandóan hat a másikra. Ha az egyik elveszti bizalmát és önuralmát, akkor a másiknál is meggyengül az erkölcsi erő, bárhol legyen.

A harcok közben előálló hiányokat otthonról folyton pótolni kell; tartalék és népfőlkelő szervezetek alakulnak, amelyek mindig frissen viszik ki a harctérre az ország hangulatát; a sebesültek gyógyultán újra a harc vonalba mennek és magukkal viszik az otthon nyert impressziókat. Mindig megfordulnak egyes katonák a harctér mögött, néha egész csapatok jönnek pihenés céljából határaink közé, úgy, hogy ha erő vesz a desperáció a nemzetben, akkor nemcsak a posta s a sajtó útján, hanem közvetlen érintkezés útján is átszivárog az a mérgegyanyag a hadsereg testébe.

Az orosz-japán háború ennek az igazságnak is klasszikus példáját adja. Az orosz seregek óriási távolságban harcoltak hazájuktól, de azért az otthoni társadalom szelleme szakadatlanul dominálta a hadsereget is.

Kuropatkin elpanaszolja, hogy miképp terjesztették a sereg sorai között állandóan hazuról jövő rezervisták és iratok azt a

gyűlöletet, amelyet a nemzet egyes részei egymás ellen éreztek és az ellenzék azon egész rendszer ellen táplált, amely a háborút okozta. A fobb vezetés és a tisztikar ellen rendszeres agitáció folyt, amely annak tekintélyét és a belé fektetett bizalmat aláasta. Azt hirdették az elégedetlenek, hogy a háború nem a nemzet háborúja, hanem csak a katonaságé.

S az orosz társadalomnak ezen szellemi pesszimista, elégedetlen hangulata okozta, hogy kénytelen volt kedvezőtlen bekét kötni, ámbár még hadereje nem volt teljesen legyőzve s esetleges diadal kivívása abszolúte nem lett volna kizárva.

Ezen példából okulva nekünk gondosan és tudatosan kell a közszellemet ápolnunk. Különösen óvakodnunk kell az utólagos elcsüggedéstől. Nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy a pesszimizmus ne terjedjen el és a hangulat meg ne változzék, mert a magyarnak erényei között nem szerepel a szívos kitartás és nálunk könnyen átcsap a közhangulat az ujjongásból a lehangoltságba; a vigságot, mint a magyar nótákban úgy az életben is, könnyen váltja fel a szomorúság, az optimizmust a pesszimizmus. Hősiességünk inkább a kockázatos, de rövidrohamban, az offenzívában nyilvánul meg mint a kisebb veszélyű, de hosszadalmasabb defenzívában. A magyar katona típusa huszár, aki csak akkor érzi jól magát, amikor villog a kard a kezében és a rajta-rajta hallja. A magyar gyalogos is szívesebben rohan bajonettel az ellenségre, mint tüze ugyanegy helyből huzamos ideig.

Az optimista nálunk legtöbbször a győzelmet könnyebbnek hitte s ezért a még mindig eldöntetlen harcok közben bizalmi megingott, a pesszimista pedig az ellenséget tulerő előtt szükségessé vált visszavonulási hatása alatt a hadsereg hősiességét küzdelmes csodás kvalitásai és kivívott győzelmei ellenére is megtartotta őseredetű bűnét. S annak könnyebben terjedhet el az idegesség kezdetleges enthusiasmus ellenére, hogy csaknem mindenki személyesen is érdekelve van a harctéren és a nyugtalanságát, izgatottságát fokozza, hogy hazája mellett szeretettjét is félti.

A monarchiában élő egyes fajoknak tulajdonságát is képezi a bizalmatlanság saját államának erejében, náluk erősebb a negatív szellem, a kritikai tehetség, mint az a kötőerő, ami annál könnyebben ragadhat hozzánk, mert a magyarnak saját faji tehetségébe fektetett bizalma, a különleges viszonyok között, nem eléggé biztosítja a katonai vezetésbe fektetett bizalmát. A gyűlölködés és pártoskodás is nagy volt hazánkban az utolsó években, úgy, hogy annak kudarca és bukásának veszélye is kísért.

Nagyon szükséges tehát, hogy céltudatosan és kitartással küzdjünk a pesszimizmus és a pesszimisták ellen és a nemzet elcsüggedésének veszélye ellen, a teljes lelki egység és harmonia fenntartása mellett. E célból mindenekelőtt világossá kell tenni, hogy gyors és könnyű diadalt nem várhatunk, okkal és joggal számíthatunk a végleges győzelemre.

Még kell értetni a széles körökkel, hogy győznünk kell, mert a jobban szervezett ellenség a mienk; mert stratégiai helyzetünk jobb, amennyiben Németország és mi egymást

mogathatjuk és egymásután döntő tulerőt vethetünk az összes harcvonalakra; és mert szövetségünk Németországgal őszintébb és belsőbb, mint a szövetség az entente hatalmak között, amelyeket inkább a közös gyűlölet, a közös féltékenység kapcsol össze, mint az érdekek azon teljes azonossága, amely minket fűz a német birodalomhoz. Győzelmet jósol az eddig elért eredmény is, dacára a sok pesszimista kritikának.

Teljes meglepéssel mondhatjuk, hogy a hadsereg eddig a reá váró feladatot derekasan meg bírta oldani, amely egyelőre nem abban állott, hogy megsemmisítse az orosz haderőt és hogy a határainkat teljesen megvédje, hanem abban, hogy veretlenül és segélyforrásaink kimerítése nélkül legyen képes azt az időt bevárni, amikor a nyugati fronton küzdő német főhaderő segítségünkre jöhet. A kettős szövetség együttes terv szerint összes erejének zömét, a német főerejét Franciaország ellen küldte offenzív élzattal, a keleti fronton pedig mindaddig kisebb erővel a védekezésre szorítkozik, míg az offenzív akció Franciaországban győzelemhez vezet s lehetővé teszi, hogy keleten megfelelő tulerővel léphessen fel.

A német hadsereg fényes eredménye ellenére még nem oldotta meg ezen offenzív feladatát, aminthogy az nem is volt megvárható. A francia, angol, belga haderőket ugyan visszaszorította már, de még meg sem semmisítette s még nem fordulhat minden ellenállást eleve kizáró győzelmes nagy tömegekkel a keleti határra.

De a legnehezebb időn már túl vagyunk, mert Németország stratégiai helyzete már ezt is megengedte, hogy az eddignél nagyobb erőket küldjön Oroszország ellen.

Míg magunkra voltunk hagyva, a számtányoknál fogva természetes volt, hogy nem bírtunk döntő diadalokat elérni, de abban meg lehetünk elégedve azzal az eredménnyel, amelyet vitéz hadseregünk e nehéz időkben elért.

Sok heti harc után az ellenség nagy számbeli fölénye ellenére nagyobb kárt csináltak az ellenfélben, mint ők bennünk; nem is győzelmes csatát vívtunk, az orosz túlsó nem bírt országaink szívébe hatolni s legközelebb sem bírta azt az eredményt elérni, amelyet a német offenzíva Franciaországban mutat fel, s már annak ellenére megadtuk meg az offenzívát, hogy a nyugati fronton működő erők zöme még nem szabaddá vált fel.

A sok millió orosz nem bírta a németet a kelet felé elnyomulásban megakadályozni, ami képesek voltunk, s képesek leszünk a kelet felé őrjáratokat addig feltartóztatni és megvédeni, míg a német véres munkáját a nyugati fronton be nem fejezte.

S mindezt elértük annak ellenére, hogy az orosz ugylátszik már régen ázsiai seregeinek egy tetemes részét titkosan mobilizálta s ezáltal sokkal korábban volt kész, mint azt mi gondolhattuk s kezdetben olyan kedvező helyzetbe került, amely katasztrófához vezetett volna, különösen tekintettel a számbeli fölényére, ha hadseregünk belső erőként nem sokkal magasabb az övénel.

Lehet teljes bizalommal nézhetünk a jövőre, ne aggasszon, hogy a döntés sokáig elhúzódik, hiszen ez előrelátható volt, mert a

jobb szervezet és előnyösebb helyzet nagy számbeli tulerővel küzd.

Ha nem is vesszük számba Angliának és Franciaországnak óriási kolóniáit, ha nem vesszük számba Japánt sem, hanem csak az európai harctéren mérkőző erőket vesszük tekintetbe, akkor is óriási számbeli fölényben vannak ellenségeink, hisz az entente ezen országrészeinek lakossága 260—270 milliót, a német és osztrák-magyar lakosság pedig 115 milliót tesz ki.

Törekedjünk mindenkébe beléoltani a végleges diadalba fektetett jogos bizalmat, s ébresszük fel még a pesszimistában, az idegesben is azt a meggyőződést, hogy kötelességük magukon legalább uralkodni és legalább annyira fegyvelmezni önmagukat, hogy balsejtelmekkel ne ássák alá a többiek bizalmát, ezt elvárhatjuk tőlük, mert ennyire mindenki képes lehet.

Lépjünk fel a sok rémregény és ijesztő pletyka terjesztői ellen s ne higgyünk el semmit, amiről meg nem győződünk, mert a hamis híreknek egész légiója jár ma szájról-szájra. Óvakodjunk a szemtanuk egyoldalú előadásaitól is, mert azok a legritkábban vannak abban a helyzetben, hogy áttekinthessék az egész szituációt és kis körben tapasztalt bajokat általánosítanak.

Aki nem akarja félrevezetni a társadalmat, ne terjessze tovább azt, ami bizonytalan hírt hallott kellő fenntartás nélkül. Nagy ügyeletet kell vetni a sajtó működésére is! Szükséges, hogy cenzura alá vették minden, a háborúra vonatkozó híradás, szigorúan ellenőrizni kell, hogy koholt híreket ne hozhasson és hogy egyes szerkesztők esetleges idegessége ne mételezhesse meg a nagyközönséget.

Szükséges, hogy a harctérről való híreket csak a katonai hatóság adja ki; de ezzel nincsen biztosítva a kívánt cél, megfelelően kell a híradásnak tartva lennie, ami eléggé nehéz feladat. Hibás volna minden momentán hátrányos jelenséget, minden veszteséget s momentán veszélyt közölni, mert ez azokban, akik nem tekinthetik át az egész helyzetet s nem bírnak vasidegekkel, könnyen felesleges ijedséget és pánikot okozhat; de másrészt ép ilyen hiba a tudatos hazugság, mert az ilyen előbb-utóbb mindig kisül és ezzel megrendíti a híradásba fektetett bizalmat. Különösen rosszalni kell olyan tények tagadását, amelyeket előbb-utóbb be kell vallani.

Sohasem szabad elfelejteni, hogy az ország közelében, vagy az országban magában történő események akkor is kiderülnek, ha a hivatalos kommunikék hallgatnak róla, s hogy a legnagyobb pánik okozója az volna, ha a közvélemény egyáltalán nem hinne többé a hivatalos jelentéseknek, mert más tud, mint amit neki hivatalosan mondanak.

Amint a hivatalos híradást valótlanságokon rajtakapták, elveszti azt a képességet, hogy a közvéleményt irányítsa, akkor ezt a szerepet átveszi a sok suttogó, a sok pletykás, a sok pesszimista. Maga az a tény, hogy valamit takarni akarnak, nyugtalanít és pesszimizmust terjeszt. S nagyon elhibázott taktika az is, ha a lapok olyan győzelmeket olvasnak ki a hírekből, amelyek nem igazak.

Ne keltsünk olyan illuziókat, amelyek

szétfoszlása csak lehangoltságot hagy hátra.

Célja a híradásnak ne az legyen, hogy lehető kedvező benyomást keltsen momentán, hanem az, hogy pesszimista színezettől ment, erőnkbe fektetett bizalomból eredő híradással állandóan tartsuk fenn a közönség önbizalmát, ami teljesen lehetetlenné válik, amint bebizonyult, hogy túlzásokkal dolgozunk.

S lehetőleg tartózkodjunk a katonai vezetésnek elítélésétől. Nem vagyunk abban a helyzetben, hogy biztos véleményt formálhassunk a hadműveletekről, mert nem ismerjük az összes tényeket s olyan lekicsinyítő ítélettel, amely teljesen alaptalan lehet, alááshatjuk a hadsereg bizalmát, pedig nincsen borzasztóbb, mintha a katona nem bízik a vezetésben, azt hiszi, hogy vért cél-talanul ontja. Annál kevésbé jogos a laikusok kételyt nem ismerő kritikája, mert azt a célt sem érheti vele el, hogy az esetleges hibás vezetésben változás történjen, mert nem lehet hadvezéreket rosszul informált, hozzá nem értő, ideges közönség hangulatától függővé tenni.

Ne felejtjük, hogy valóban helyrehozhatatlan kárt csinálhatunk az alaptalan ítélezésekkel és semmit sem mulasztunk, ha alapos aggályainkat is elhallgattatjuk.

Én nagy barátja vagyok a szabad szónak. Feltétlen szükségét érzem annak, hogy minden közhatalmat gyakorló egyén a legerősebb ellenőrzés és a legkeményebb bírálat tárgyává tétessék. A közéletben magam is kivettem a kérlelhetetlen ítélezés jogát. De a mai helyzetben minden kritikát, támadást és általában mindent, ami a visszavonás üszkét vetheti a társadalom közé, a legföltétlenebbül hibáztatok.

S még a magánkörben is óvakodjunk könnyelmű kritikától és bírálatától, mert a pesszimizmus úgy terjed, mint a penész s a szűk körben hangoztatott ítélet annyiból veszélyesebb a nyilvánosság előtt hangoztatottnál is, mert nehezebben nyer cáfolatot.

De elég volt azon feladatról, amely a társadalomra hárul a kellő szellem fenntartása tekintetében!

Abban foglalom össze az erről mondottakat, hogy legyen fő célunk, első törekvésünk azt a szellemet megerősíteni, amely férfias elszántsággal szembenéz a sors minden csapásaival, amely számol azzal, hogy a mai harc nem folyhat le nehéz megpróbáltatások nélkül, amely annak tudatában, hogy a nemzet létéről vagy nemlétéről van szó, minden áldozatra kész és el van határozva mindent megtenni habozás nélkül, ami a győzelmünket biztosíthatja. Kerülünk kell azt a könnyelmű optimizmust, amely csak addig áll helyt, míg elhiteti magával, hogy minden a legjobban megy és küzdenünk kell azon kislelkű pesszimizmus ellen, amely azt az erélyt fogyasztja, amely életünk fenntartására szükséges.

Áttérve a társadalomnak már előbb említett más-ik nagy feladatára, azt két részre osztom. Az egyik abban foglalható össze, hogy a társadalom kötelessége a hadsereget segíteni legjobb tehetsége szerint, a második, hogy a nemzeti élet, a gazdasági és kulturális tevékenység folytonosságát kell biztosítani.

Egyenként kívánok e két kötelességre

foglalkozni, mielőtt azonban azt tennem, egy általános megjegyzést kívánok tenni.

A háboru idején el kell felejteni mindazt, ami magyart a magyartól elválaszt. Osztály, foglalkozás, felekezet, politikai álláspont, valláskülönbség nélkül mindenki együtt dolgozzék. Ne vizsgáljuk egymás multját, hanem fogjunk kezét mindenkivel, aki akar és tud segíteni, részt vesz a sok új és nehéz munkában. Gyűlölet és bizalmatlanság nemuljon el a kötelesség parancsszava mellett.

Kívánatos, hogy a válságos idők alatt a társadalmi szervezetekben a legellenkezőbb irányok képviselői is egymás mellett foglaljanak helyet, hogy nyilvánvaló legyen, hogy a nagy megpróbáltatások alatt a nemzet egységén a pokol kapui sem fognak erőt venni.

A hadsereg érdekében való működés legfontosabb ága a sebesültek és betegek ápolása és ellátása. Ebben, megvallom, nem tartom helyesnek az állam és a társadalom között ma fennálló szerepmegosztást. Többet kellett volna az államnak teljesíteni, kevesebbet a társadalomnak. A hadi budgetek legnagyobb hibájának tartom, hogy nem gondoskodtak eléggé a megbetegedett és megsebesült katonák érdekeiről. Nézetem szerint az állam elsőrangú feladata és elemi kötelessége, hogy azokról gondoskodjék, akik az ő érdekében, az ő parancsára és védelmére szenvednek.

Ha kétségtelen is, hogy a társadalom munkája sohasem lesz nélkülözhető a sebesültek gondozásánál, mert az ápolás és ellátás finomságait csak az egyéni iniciativa, csak az érző ember jó szíve, csak a rokonszenv fogja nyújthatni, nem pedig törvényes sablonos bürokratikus gépezet; a fő munkát mégis az államnak kellene végeznie. A szükséges eszközökről a háboru előtt kellene gondoskodni, úgy, hogy a háboru alatt vagy csak fogantatosítani kelljen azt, amit előre terveztek és megállapítottak, vagy pedig csak használatba venni azt, ami már készen áll. Régebben a társadalomra lehetett bízni az ápolás és ellátás oroszlánrészét, ma azonban ez már méltánytalan, mert a hadsereg nagysága és a fegyverek pusztító ereje olyan nagyszámú sebesülést okoz, amelyről már jól gondoskodni a társadalom nem képes s az állam csak akkor, ha arra eleve elkészült.

Gondoskodjék a hadügyi budget nemcsak a pusztítás és ölés, hanem a gyógyítás eszközeiről is, ami annyival nagyobb eredménnyel kecsegtet, mert a tudomány, amely a pusztítást oly nagy mértékben bírta elősegíteni, kellő szervezés mellett, megfelelő eszközökkel ellátva, irt is tud találni a sebekre, amelyeket maga is ütött.

A mostani háboruban azonban a társadalomnak a reá ruházott feladatot feltétlenül meg kell oldania s folytatnia kell ernyejét. lenül azt a munkát, amely már olyan sok szép eredményt szült. Sőt nem szabad az eddig elértekkel sem megelégedni, mindig előre kell törni, mindig a tökéletesség felé kell sietni.

Új kórházak építésénél nézetem szerint előnyt kell adni a nagy kórházaknak, mert a nagy üzem mindig olcsóbb s az orvosi erők jobban használhatók ki.

A gyűjtések fogantatosításában, azt hi-

szem a legjobb a decentralizáció. Sok érv szól amellett, hogy csak egy társadalmi központi szervezet gyűjtsön az összes kórházi célokra, nem pedig sok magántársulat és sok egyén, mert akkor egységesebben és tervszerűbben lehetne a társadalom áldozatkésztségét kihasználni, mint a sokféle gyűjtés által, amelyek nem tudnak egymásról és valószínűleg, amint az nálunk mindig szokásban van, ugyanazokhoz fordulnak.

Mivel azonban sokan lelkesebben, odaadóbban dolgoznak, ha egyesületük vagy saját nevükben és dicsőségükre tehetik s mivel már létezik a sok gyűjtésre és jótékony célra, alkotásra alkalmas szervezet, amelyek intenzívebben tudják kihasználni az ismeretség, barátság rugóját, mint egy szervezet, célszerűbb az eddigi uton haladni; a gyűjtések eredményeit azonban nagyobb alkotásokra kellene egyesíteni.

A önkéntes adakozások mellett nagyon érzem annak szükségét is, hogy azt valamely adó egészítse ki. Mert igazságtalan a jó szívre ruházni az egész terhet és azt várni, hogy olyan nehéz időkben, mint a maiak, egyesek annyit adjanak, amennyi szükséges, ha nem osztozkodik minden tehető a teherviselésben; olyan adóra van szükség, amely valami keveset mindenkítől elvesz és lehetővé teszi, hogy a pénz összejöjjön anélkül, hogy a legjobbak összeroskadjanak.

A társadalom pénzen kívül főleg munkával tartozik a köznek. A sebesültek ellátását társadalmi szervezetek ellenőrzése nagyon javíthatja s megakadályozhatja azt, hogy az üzérkedés az érdekelteket károsítsa.

Közreműködnie kell kötszerek előkészítésében, különösen ha amint látszik, szükséges lesz újra visszatérni a régi sárpi készítéséhez, amelynél nagy tér fog nyílani a társadalom közreműködésének.

Az ápolás és a betegszállítás súlyos feladatának is nagy része a társadalomra nehezedik. E téren már nagy tevékenységet fejtettek ki társulatok és egyesek és nagy hasznot hajtottak, bár nem tagadható, hogy az ápolás terén ártott a társadalmi szervezetek hírének, hogy főleg eleinte olyanok is vállalkoztak ápolásra, akiket csak a divát vezetett, akik hivatást nem éreztek e nemes foglalkozás iránt, akik meg nem gondolták előre, hogy milyen áldozatot vállalnak és ezért be nem váltak.

Emellett azonban igen sokan valóban önfeláldozó, fárasztó és hasznos munkát végeznek s a legerélyesebben kell az ellen tiltakoznunk, hogy pálcát törjenek, amint ezt sokan teszik, egyesek hibája miatt azon egész tevékenység fölött, amely nélkülözhetetlen, nemes és közhasznú.

Különös figyelmet kell fordítani a sebesülteknek a harctérről vonaton való hazaszállítása módjára, mert ez nagyon kevésbé kielégítő és a kolera elterjedésének veszélyét is fokozza.

Nagy baj, hogy a vonatokon nem lehet kellő elkülönítéseket fogantatosítani, hogy nincs elég orvosi és segítő személyzet s hogy a tisztaság legprimitívabb szabályait is gyakran nélkülözni kell.

Erre állami vezetés mellett nagyobb gondot kellene fordítani és a társadalom nagyobb és jobban szervezett munkáját kellene igénybe venni. Rendszeresen kellene szer-

vezni a közbeeső állomásokon egymástól megfelelő távolságban az üdítő munkát is, természetesen a kolera-veszély ellen való duplán szigorú intézkedésekkel kapcsolatosan.

A sebesülteknek fárasztó utjukban jól esik és nagy szükségük van eledelre, frissítésre és néha a sebek átkötésére. Több helyütt tudom, hogy a vidéki társadalom a tőle kitelhető már úgy is megtette; de nincsen elég kötszere és ápolóereje, néha orvosa, azért ezt az ügyet a központban kellene szerveznie egyöntetű terv szerint.

Különösen szívére akarom kötni ez alkalommal a társadalomnak azt is, hogy jötevé munkásságát ne tagadja meg az ellenség be-tegeitől sem. A beteg nem ellenség többé, csak szenvedő ember! Teljesítsük emberi kötelességünket kivétel nélkül mindenkivel szemben. Természetes, hogy első gondolatunk mindig csak testvéreink legyen. De amint neki megvan a nélkülözhetetlenje, adjuk meg azt az ellenségeinknek is. Legyen gondunk a foglyokra is. Becsületbeli kötelességünk: jól bánni azzal, aki megadta magát s a lehetőségig jólétkéről gondoskodni.

S akit az érzés meg nem győz, azt meggyőzheti az a tudat, hogy velünk is úgy fognak bánni, mint mi velük.

Nem azért mondom ezeket, mert erre nálunk különös szükség volna, de azért, mert rendszerint vannak olyanok, akik hazafiságuk hevében az ellenség gyűlölete által elragadtathatják magukat.

Meleg ruhát is kérnek a katonák számára a társadalomtól. Helyes! Tegye mindenki ez irányban is mindazt, amit tőle kívánnak. Készítsen, gyűjtsön meleg kendőket és adja a nélkülözhető szörmét oda. De mondanom sem kell, hogy ez nem mentesíti a hadvezetőséget azon elementáris kötelezettsége alól, hogy meleg ruhával lássa el a katonákat. A társadalom csak a hiányzót, a luxust, a különlegességeket adja, a szükségesről való gondoskodás az állam kötelessége maradjon mindenkor.

De a társadalom feladata nemcsak arra szorítkozik, hogy a katonaság szükségleteit törekedjék kielégíteni, hanem, amint már mondtam, arra is, hogy az egész nemzet egészséges vérforgását, akcióképességét és életerejét fentartsa, amelyeket mind káros befolyásolja a háboruval járó óriási erőfelesztés. A legközvetlenebbül érinti az általános mozgósítással járó munkaerők elvonása a bevonultak családjait és a közszolgálatot.

A bevonultak családjairól az 1881-iki törvény értelmében az állam tartozik gondoskodni. A társadalom e tekintetben szintén csak kisegítő szerepre van hivatva, ahol állami segítség nem elég, ott a társadalommal is be kell avatkozni, nehogy annak családjai a hazájáért küzd, a nyomor rabjává váljanak.

Gyűjtésekre, könyöradományokra, a rendszer jótékony egyesületek intenzívebb tevékenységére is szükség lehet, de ahol célhoz vezet, a legajánlatosabb mindig a munkaszervezés. A nagybirtoktól, a nagyvállalatoktól és nagytöketulajdonosoktól el lehet várni, hogy a bevonultak családjainak lehetőleg megadják a bevonultaknak járó fizetést, azzal a kikötéssel, hogy ellenértékért a család lehetőleg munkát vállaljon. A ga-

dasági egyesületek ezirányban történő kezdeményezése nagy hasznot hajthat.

A legfontosabb az ittmaradt gyermekekről való gondoskodás, amely akciónak irányítása igen helyesen a létező szervek kezében maradt.

A társadalomnak a nehézségekkel küzdő közszolgálatban is részt kell venni, mert sok szolgálati ágban éppen akkor kell dupla munkát teljesíteni, amikor a rendelkezésére álló munkaerő tetemesen megapadt. A modern államban a társadalom elszakított a köztevékenységtől, mindent a hivatos, fizetéses bürokráciától és alkalmazottaktól vár. A nemzet nagyrészt elvesztette azt a képességét, hogy önmagán segítsen, hogy önmaga végezze a közérdekben szükséges teendőket és most ezt újból meg kell szoknia. De ezzel csak nyer, mert csak az a nép számíthat szabadságra, csak annak biztos léte és önállósága, amelynek megvan az a képessége, hogy saját közügyeit önmaga intézze, úgy hogy valóban csak üdvös volna, ha a köz iránt való köteleességteljesítésből valami állandóan megmaradna a jövőben is és fegyelem mellett ingyen munkához szoknék újra.

A politikai közigazgatás különösen nehéz helyzetbe kerülhet a háború folytán, mert rá is sok új teendő nehezedik, ámber alkalmazottjainak száma megfogyott, úgy hogy joggal fog különösen a nyomor és a ragály elleni küzdelemben a társadalom segítségéhez folyamodni.

Az első irányban a szükségletek megfigyelésével, a nyújtott segélyek kiosztásával, a foganatosított intézkedések ellenőrzésével hasznos és nagy munkát végezhet az önkéntes társadalmi erő is.

A kolera elleni küzdelemben szintén megfizethetetlen értékű szolgálatot tehet az intelligencia. Legelső kötelessége kellő elővigyázattal élve a ragály ellen önmagát megvédeni. Segítségére lehet az orvosnak is, aki valóban önfeláldozó és napról-napra növekvő, csaknem emberfeletti munkát kénytelen végezni azáltal, hogy rendeleteinek végrehajtását ellenőrzi, hogy a tett megfigyelésekről értesíti. Ezenkívül jó tanáccsal, jó példaadással és szorgos utánjárással a szükséges elővigyázati rendszabályok foganatosításában is segédkezhet nyújthat a hatóságnak főleg az, akinek szavára a lakosság hallgatni szokott.

Legnagyobb szolgálatot azonban hitem szerint azzal teheti, ha a csendőrség és rendőrség segítségére karhatalmat szervez, amely nélkül sem hatósági rendelet, sem törvény nem használ, mert a zaklatással járó, egyéni szabadságot korlátozó beavatkozások legtöbbszörre papíron maradnak megfelelő kényszerítő erő nélkül.

Általában polgári őrségek szervezése által a közrend, közbiztonság fentartásához hozzájárulhat a társadalom és a katonaságot is mentesíti időabló és polgár által is elvégezhető munkától.

Mérhetetlen tevékenységi tér nyílik meg a társadalomnak a közgazdasági élet terén is.

A háború a közgazdasági életet egészen átalakítja s nagy sebet ejt rajta. Válságos helyzetet teremt mindenekelőtt a modern közgazdasági élet alapjának, éltető elemének, a hitelnek megrendülése, amely természetszerűleg szenved a jövő bizonytalansá-

gánál fogva. S a hitel hiányát különösen érezhetővé teszi, hogy sok kis embernek éppen ilyenkor égető szüksége van kölcsönre.

A külkereskedelem különösen ilyen világ-háborúban pang, a belső kereslet rohamosan alább száll, bizonyos cikkeknel csaknem egészen megszűnik s egyes kivételes, a háborúra szükséges termelési ágak felé fordul.

A munkapiacra a munkahiány és a munkahiány egymás mellett érezhető. Egyes üzemek összetörnek, mert nem találnak elég produktív kézre, mások kénytelenek munkásaikat elbocsátani, mert nincs elég fogyasztójuk.

E sok nehézség között a társadalomnak segítenie kell önmagán. A közgazdasági élet teherviselési képességét feltétlenül fenn kell tartani, mert a háború csaknem épp annyira pénzügyi és közgazdasági feladat, mint katonai s azon állam ellenállási ereje összeomlik, amelynek gazdasági helyzete tarthatatlanná vált.

A sok teendő közül a legfontosabb talán a hitel fentartása. E tekintetben a társadalom szervei között a legtöbbet a pénzintézetek tehetnek, amelyek tervszerű akcióval, a kormány támogatása mellett nagy eredményeket érhetnek el. Egyrészt a kisemberek rögtön hitelszükségleteinek kielégítésére egyesült erővel külön intézetet létesíthetnek, amint azt jelenleg már megtették, amivel mérhetetlen hasznot hajthatnak, ha kellő tőkeerőt fognak erre a célra fordítani, de rendes tevékenységük helyes irányításával is nagy szolgálatot tehetnek, ha a hitelnyújtásban bátrak lesznek és elmennek azon végső határig, amíg a saját léteérdekeik megengedik.

A nagyközönség helyes magatartása is nagy fontossággal bír. Ne veszítse el fejét, ne essék a pánik martalékává, ne zárja el vasládáiba a pénzt, hanem hagyja azt forgalomban, kamatoztassa megbízható intézeteknél.

Elsősorban acélozza meg mindenki idejét; a közgazdasági veszélyektől is legjobban a hidegvér, a bátor szív mentenek meg.

A háborús időkben mindenekelőtt és mindenképp fölé enuralom kell. Nem kell elfelejteni, hogy a pánik előidézi azt, ami addig a képzeletben volt csak meg: a katasztrófát.

Általában minden egyes ápolja gazdasági ekzisztenciáját. Vegye revizó alá budgetjét, szakítson a luxus-kiadásokkal. Az a sok egyén, aki eddig többet adott ki, mint amije volt, javítsa meg magát gyökeresen és gyorsan. Álszegyenkezésből senki se riadjon vissza attól, hogy költségeit redukálja, luxus kiadásokról lemondjon, egyszerűbben éljen. A takarékoságnak is azonban legyen határa.

Aki teheti, iparkodjék üzemet folyamatban tartani. Iparkodjék, tényleges jövedelmeihez mérten költsékeze, a honi munkát és tőkét is foglalkoztatni. Aki teheti, alkalmazza továbbra is azokat az egyéneket, akik az ő kenyerét ették, mert a teljes gazdasági stagnáció és pangás a válságot csak súlyosbítaná.

Alkalmazkodjék mindenki kerülhetetlen szigorral saját gazdasági helyzetéhez, saját megmaradó és biztos jövedelmeihez, legyen arra is tekintettel, hogy hosszú, bizonytalan jövő előtt áll, de ezen tekintetek által megszabott korlátok között törekedjék a megszokott gazdasági tevékenységet folytatni és

lehetővé tenni, hogy ekzisztenciájukat mások is fentarthassák.

A takarékoság nem a bölcsesség utolsó szava. Csak azon anyagokra vonatkozólag szükséges a feltétlen takarékoság, amelyek a harc céljaira szükségesek, mint például az élelmiszereknel, bizonyos szövetemekenél, fegyvereknel, benzinnél stb.

Különösen a kormánynak és a hatóságnak nem szabad kizárólag a takarékoság politikáját folytatni, hanem minden erejét arra kell fordítani, hogy megfelelő befektetések által életerőt kölcsönözzön a közgazdaság azon ágainak, amelyek a háború alatt a végelpusztulás veszélyének vannak kitéve, mint például minden építkezéssel kapcsolatos iparág.

Sok jót tehet a társadalom megfelelő szervezetek és közgazdasági vezető szellemeink irányítása mellett a munkaközvetítés terén, egyrészt a munkás és a tőke, másrészt a tőke és a fogyasztók között, azzal a céllal, hogy lehető sok honi gazdasági ágban fogyasztót, a tőkének munkást s a munkásnak foglalkozást biztosítson.

A mai válságos időkben a jótékonyágnak is fokozott szerepe van. A nyomor helyenként csaknem elkerülhetetlenül nagyobb arányokban fog hosszabb háború alatt fellépni, már a helyenkénti rossz termés következtében is és a nagy drágaság, a munkás, a ló, az igavonó állat hiánya és a székely népség vándorlása folytán.

Ez ellen idejekorán kell elkészülnie és szövetkeznie minden akcióképes elemnek hatóságnak és társadalomnak, hogy meg ne lepjen, mint a kolera tette. A nagybirtoknak különösen kötelessége saját körében az előrelátható nyomor ellen küzdeni; helyismerettel és gazdasági személyzetével becses felvilágosítást adhat, segítségére lehet a hatóságnak és a saját eszközeivel is tartozik a szenvedések enyhítését megkísérelni. Ezzel kötelességet teljesít, de önmagának is használ, mert szociális kötelességteljesítése erősíti pozícióját.

Különösen fontos feladat vár azon foglalkozások szervezeteire, társulataira, amelyeknek tagjai aránylag nagy igényekkel, tőke nélkül munkájuk jövedelméből élnek és most annak vannak kitéve, hogy a jövedelem teljesen megszűnik, mint aminők a művészek, festők, szobrászok, zenészek, építésszek, ügyvédek stb.

Ezek érdekében kell a szakegyesületeknek maguk körében és a rokonszenvező társadalom körében idejekorán megfelelő gyűjtéseket eszközölni és kölcsönök, vételek, olcsó ellátás nyújtása által a különös megpróbáltatásnak kitétt elemeket védeni. Általában olcsó konyha berendezésével, ingyen-tejjel s táplálék beszerzésével és kiosztásával is sokat enyhíthet a nyomoron a társadalom.

De most nem kívánok több részletbe bocsátkozni, legjobb tudásom szerint és fogyatékos erőmhöz képest törekedtem a megtisztelő felhívásnak eleget tenni: s a társadalom nagy fontosságú és szükség szerínt mindig fejlődő tevékenységének vázlatos ki-vonatát adni — és sietek felolvasásom végéhez.

Bucsuzóul két alapvető igazságot bátor-kodom figyelmükbe ajánlani, két olyan igazságot, amely egyszerű, világos, félreismer-

hetetlen, amelyet nem lehet elégszer hangoztatni, elégszer ismételni és terjeszteni, mert szükséges, hogy a magyar társadalom vérévé és husává váljék. szükséges, hogy összes gondolatait és cselekedeteit befolyásolja.

Az egyik alapvető igazság az, hogy Magyarország legvitalisabb érdekei vannak a mai harc által veszélyeztetve. Az a rettenetes istenítélet, amely Európa. sőt a világ sorsa felett dönt és egy csapásra a világ legnagyobb hatalmait földreterítheti, amely Nagybritanniát, a legnagyobb birodalmat, amelyet emberek eddig egyáltalában alapítani képesek voltak, darabokra törheti, amely az óriási országot, ezt a Rómánál s Nagy Sándor birodalmánál is nagyobb államot részre bonthatja; amely Nagy Károly. XIV. Laj s és I. Napoleon grand nation-ját kitérőlheti a nagyhatalmak sorából: amely a Moltke és Bismarck német birodalmát oda-lerkheti vissza, ahonét nagy győzelmei által nemrég emelkedett ki, amely a kisebb országokat egyszerűen eltörölheti a föld színéről, amint azt ma már Belgiummal megtette, ez a pusztító erejű megrendése a hatalmi egyensúlynak minket is tönkretethet.

Ezeréves történelmünk alatt a német, majd a tatár és a török tuleróvel támadt ránk nem egyszer, de a mai veszély abban különbözik amazoktól és abban súlyosabb amazoknál, hogy a győzelmes külső ellenség belső összetartó erőket is megbonthatja. A germanizmus megpróbálta ellenállási erőket faji amalgamizálás által megtörni, de ez sohasem sikerült neki, a török erre kísérletet sem tett. A kelet rohama Mohamed próféta zászlaja alatt letörhetett volna ugyan, de belső szilárdságunkat nem gyengíthette, holott a kettős kereszt jegyében való győzelem Magyarországot alkotó elemekre bonthatja. Az egyes szláv fajok önálló fejlődése, életerős kulturája nincs ellentétben a magyar birodalom eszméjével; a cárizmus vezetése alatt álló orthodoxia azonban a vegyrokonságnál fogva országunk eddig hű elemeire is vonzóerőt fog gyakorolhatni. Az oroszok győzelme inkompatibilis Szent István koronájának koncepciójával és bármily kevésbé sértené integritásunkat, lehetetlenne tenné a magyar uralom fentartását a Kárpátok völgyeiben.

Ez az egyik igazság, amelyet minden magyar embernek szemelőtt kell folyton tartania. A másik az, hogy ezen nagy veszély elkerülésében mindenkinek jut szerep. Nemcsak a vitéz katonának, hanem a föld békés, egyszerű művelőjének, a pénzüntétek igazgatóinak, az orvosnak, az ápolónak, a társadalmi aktus minden vezetőjének és közkatonájának; és hogy a hadsereg csak akkor lesz képes a mai hősiesség erőfeszítésre és végleges győzelemre, ha a nemzet lelkesen, törhetetlen bizalommal, jól szervezve, kitartással fog érte dolgozni és veleérezni minden részében és mindvégig.

Vesse mindenki e két igazságot lelkébe s akkor tudom, hogy feladata magaslatán fog mindig állani a magyar társadalom és a mai mérközés a magyar névnek megnövekedett becsületével és hatalmával fog végződni.

Vidéki városokban utcai árusításra vállalkozókat keresünk.

Élelmezés a háboruban.

(Folytatás.)

ad c) A hadizsákmány: a Szolg. szab. II. Rész 352. pontja értelmében az ellenségtől elhódított hadianyag és államjavak, — kiváltképpen zászlók, fegyverek, lovak, lőszer, élelmiszer, pénztárak és irodák, — mihelyt csak lehet, a hadosztály parancsnoksághoz (hadtest) bejelentendők. A továbbiak ez által lesznek elrendelve. Ezen parancsnokság azonban fel van jogosítva ezen javakból a csapatoknál fennálló hiányokat pótolni. Sürgős esetben erre, a hadosztályparancsnoksághoz teendő jelentéssel mellett, egyéb csapatparancsnokok is fel vannak jogosítva.

A zsákmányul esett tárgyakból büntetés terhe alatt, semmit sem szabad eltitkolni, vagy önhatalmulag eltávolítani.

Az élelmezés utánszállításának szervezete.

(Élelmezési felszerelés csapatoknál.)

a) Adagok.

Az alapjavadalmazás minden ember és ló részére 1 szabványos és 2 tartalék (1. sz. + 2. t.) élelmezési adagból áll. A lovas hadosztály és önálló lovas dandároké 4 tartalék adagból ember és ló részére.

Az alapjavadalmazás részben az ember (ló) által, részben kocsin vitetik.

A vonatoknál az ember és ló részére az alapjavadalmazás a kocsira felrakatik.

A napi élelmezésre, ha szállásélelmezés nem szolgáltat ki, úgy a mozgó-konyha adagja és a szabványos adagnak az embernél lévő része használtatik fel.

A tartalékadag elfogyaszthatására vonatkozó rendelkezésekről már előbb volt szó.

A tartalékadag (ember és lónál) állandó fenttartását minden előjáró a legszigorúbban ellenőrizni tartozik, ennek önhatalmul felhasználása a legszigorúbban fenytendő.

b) Vágóállatok.

Minden csapat, — a lovas hadosztályok és önálló lovas dandárok kivételével, — állandóan 4 napi vágóállat készlettel bir.

c) Járművek.

Élelmezési célokra a csapatok el vannak látva:

1. Mozgó-konyhakkal (főzöládákkal.)
2. Eleségkocsikkal.

ad 1. A mozgó-konyhák (főzöládák) rendeltetése az étkezést akként elkészíteni, hogy az izletes állapotban és megfelelő időben (megérkezés az éjjelezési körletbe, pihenő alatt, harcszünet stb.) kiszolgáltatható legyen.

A mozgó-konyhában lévő étkezési adag egy fölösleget képez az alapjavadalmazáson felül. Ezen étkezési adag rendszerint a teljes adagra kiegészített szabványos adagból áll: kenyér, dohány és kávékonzerv nélkül.

Minden mozgó-konyha visz még magával esetleges pótlékokra 1 kgr. teát és 10 kgr. cukrot. Minden főzöládát vivő málhásállatra esik mint súlytöbblet 10 dkgr. tea és 1 kgr. cukor. Több málhásállat ezen cikkei egyre is málházhatók.

A mozgó-konyhák 25 emberre szolgálnak és ezekkel a magasabb parancsnokságok, ezredparancsnokságok, továbbá a gyalog és lovas századok, útegek és hasonló egységek vannak ellátva.

A főzöládák 25 emberre készültek és ezzel ellátatnak a vasut- és táviró-csapat egyes alakulásai, a tábori hadsereg intézetei és vonatai, kivéve a gyalog hadosztály egészségügyi intézetét és a tábori tüzérség lőszeroszlopait (mozgó-konyhájuk van) és végül azon parancsnokságok, csapatok, intézetek és vonatok, melyek háboruban hegyi felszereléssel láttatnak el.

ad 2. Az eleségkocsikra rendszerint felrakatik:

a) az alapjavadalmazás azon részei, melyek nem az ember által viendők (hus és zsir akkor, ha az elromlás veszélyének nincsenek kitéve),

b) a hátszlovak szabványos adagja,
c) a fogat saját alapjavadalmazása,
d) a tisztai tábori konyhák,
e) a kávékészítéshez szükséges eszközök,
f) egy kaucsukcső vagy csap a beszerzett italos hordókhöz.

Az eleségkocsik rendszerint alosztályonként málházadók, néha azonban ajánlatos lehet a kivágot húst és zsirt osztályonként (zlj.-ként, lovas osztályonként) egy kocsira is rakni.

Az állandó rakományon felül megmaradó reáraható súlytöbblet a helyszínen beszerzett élelmezési cikkek elhelyezésére és elvitelére használandó fel.

Az állandó teher berakása után az eleségkocsik és a mozgó-konyhák mozgonyai a beszerzett élelmezési cikkek elhozatalára használhatók.

Az eleségkocsiknak élelmezési cikkek szállításán kívül más célokra való alkalmazása csak kivételesen van megengedve.

A seregtettek élelmezési felszerelése:

A csapatok alapjavadalmazásának pótlására a gondoskodás a seregtettekénél részben mozgó, részben állandó élelmezési intézeteknél történik azon esetre, ha az a helyszínen beszerezhető nem volna.

I. A mozgó élelmezési intézetek:

- a) az élelmezési oszlopok,
- b) a hadtest raktárak,
- c) a tábori sütödék,
- d) a vágómarha telepek.

II. Az állandó élelmezési intézetek:

- a) a tábori élelmezési raktárak,
- b) a tartalék sütödék,
- c) a tartalék vágómarha telepek.

Egyes parancsnokságok, csapatok és intézetek élelmezési oszlopok helyett „Élelmezési kocsik részlegeket” kapnak, amelyek nem élelmezési intézetek, hanem az illető testhez tartoznak. (Pld. hadtestparancsnokság, hadtestvonatparancsnokság, a gyalog hadosztály egyesített málhavonata.)

ad 1.) A mozgó élelmezési intézetek rendszerint élelmezési és vonatostagból állanak. Az élelmezési osztály az élelmezési kar tisztviselőiből és legénységéből áll és a végrehajtó és közgazdálkodási élelmezési szolgálatot látják el. Az élelmezési készletek és élelmezési tábori eszközök az élelmezési

osztág által hozatnak a felvonulási körletbe, vagy ott szereztetnek be.

A *vonatosztág*: (a vonatszázad szakaszai) gondoskodik a kincstári járművek fogatolásáról, az országos szállítóeszközök átvételéről és a vonat vezetéséről.

Az országos szállítóeszközök lehetőleg a felvonulási körletben, különben a hátrább fekvő országban szereztetnek be.

A legidősebb élelmezésügyi tisztviselő mint „főnök” vezeti az intézet élelmezési, technikai és közigazgatási szolgálatát. A legidősebb vonattiszt a tisztán katonai szolgálatot vezeti és az intézet biztosításaiért felelős.

A főnök és a vonatparancsnok mindenkor a legszorosabb egyetértésben kell, hogy dolgozzanak teljes tudatában azon nagy veszélynek, melyet ellentétes működésük az intézet teljesítőképességére gyakorolhat. Illetékességi nézeteltérések esetén a főnök rendelkezései hajtandók végre, aki ezért a teljes felelősséget viseli.

Az *élelmezési kocsirészlegek*-nek nincs se élelmezési, se vonatosztáguk. Ezek csak az élelem szállítására szükséges országos fuvarokból állanak. A tábori eszközöket a csapatok magukkal hozzák, vagy a felvonulási körletben szerzik be.

A vezetésről is maguk gondoskodnak.

ad a) Élelmezési oszlopok: a hozzájuk utaltak és a saját állományuk részére hat napi készletet visznek magukkal.

Ilyenek: a gyalog, lovas hadosztály élelmezőoszlopok, gyalog és lovas dandár élelmezőoszlopok (csak önálló dandárnál).

All: hat lépcsőből és pedig négy szabványos és két tartalék (4 sz. + 2 t.) a lovasági két szabványos és négy tart. lépcsőből (2 sz. + 4 t.).

A saját állományuk részére még a lépcsőknek vagy egy élelmezési kocsirészlege (4. sz. + 2 t.).

Ha a viszonyok szükségessé teszik, úgy a szabványos lépcsők tartalék élelemmel és viszont megrakhatók.

A cikkek rendszerint *csapatteknént* (ezred, zlj., osztály, stb.) rakatnak a kocsirészlegekre. Bizonyos körülmények között *cikkenként* is rakható.

ad b) Hadtestraktárak:

Minden hadtestnek annyi hadtestraktár utaltatik ki, ahány gyalog hadosztályból a hadtest áll.

A hadtestraktár tagozása és javadalmozása a gyalog hadosztályéval teljesen egyenlő. A hadtestraktár vagy a gyalog hadosztály élelmének teljes pótlására vagy részben a lovas hadosztályokénak, önálló dandárokénak és az összes élelmi kocsirészleggel ellátott csapatok részére szolgál.

A hadtestraktár lépcsői a hadosztály lépcsőket követő számokkal, tehát 7—12-ig vannak ellátva.

(Folytatjuk.)

Lapunk egyes példányai a m. kir. államvasutak pályaudvarain is kaphatók.

A cs. és kir. hadügyminiszterium 24. számú veszteségajstroma.

Az adatok hitelességéért felelősséget vállalunk!

Rövidítések:

A *rendfokozatoknál*: hpd = hadapród; zls = zászlós; hdgy = hadnagy; főh = főhadnagy; szds = százados; őrn = őrnagy; alezr = alezredes; ezr = ezredes; so = segédorvos; eo = ezredorvos.

gyal = gyalogos; vdsz = vadász; husz = huszár; dr = dragonyos; u = ulánus; póttart = póttartalékos; őrv = őrvezető; jrvez = járőrvezető; tiz = tizedes; szkz = szakaszvezető; őrm = őrmester; eő = egyévi önkéntes.

A *csapatteknék megnevezésénél*: gye = gyalogezred; hgye = honvédegyezred; Lgye = Landwehrgyalogezred; hat vad szd = határvasz század; he = huszárezred; hhe = honvédehuszárezred; dre = dragonyosezred; ue = ulánusezred; tae = tábori ágyusezred; tte = tábori tarackezred; hae = honvédeágyusezred; Lae = Landwehrrágyusezred; Ltto = Landwehrtábori tarack osztály; vtzlj = vartüzérszázalaj; bhe = bosnyák-hercegovinai ezred; npfe = népfőlképzőezred; szd = század; üt = üteg; tvad zlj = tábori vadász zászlalaj. ütég; hme = honvédmenetezred.

A *veszteség okának megjelölésénél*: mh = meghalt; s = sebesült; hf = hadifogoly.

Tisztek:

Blumeggi Aichinger Ferenc lovag hdgy 7gye 3szd — mh
Balatka Ernő hdgy 40gye 6szd Opawa 1892 - s
Baumgartner Vince hdgy 47gye 3szd — s
Bendl Károly hdgy 47gye 7szd — mh
Beránék József hdgy 7gye 13szd — mh
Biszyga János zls lárk zlj 3szd — mh
Böhm Ferenc hpd 13gye 5szd Saaz 1892 — s
Brandstetter Győző hdgy 47gye 1szd — s
Burián Ferenc hdgy 47gye 10szd Dobruschka 1890 — mh
Büttinghaus Hermann főh 56gye 5szd Lahm - mh
Cerha József dr. hdgy 4bhe 1mzlj — mh
Covatz Irenás hpd 47gye 15szd — s
Czerwinski József hdgy 56gye 5szd Swialniki görne 1885 — s
Devet Rezső hdgy 47gye 5szd — mh
Dobija József hpd 56gye 10szd Rvbarzowice - s
Dolinsek Ede hdgy 47gye 8szd — mh
Druschba Félix hpd 40gye 1szd Bécs 1886 — mh
Dubitzky József hdgy 56gye 5szd Karbitz — s
Dzinic Ismet szds 47gye 8szd — s
Ecker Róbert főh 47gye 4szd — s
Ehlert Rikárd őrn 40gye — s (mh 1914. VIII. 27.)
Ehrenfeld Lajos hdgy 56gye 6szd Uidestie — s
Faninger René amalienheimi hdgy 7gye 10szd - s
Fiala Hugó hdgy 3Lstgye 3szd — s
Fischlschweiger Károly hdgy 7gye 15szd — s
Flaschner Lajos hdgy 47gye 5szd — mh
Fleszar Alfréd hdgy 40gye 13szd Jaroslau — s
Fritz Győző hdgy 4bhe 1mzlj — mh
Fronius Ágoston zls 13gye 6szd Troppau — mh
Fuchs Oszkár főh 40gye 5szd — s
Fuchs Rezső hpd 13gye 6szd Troppau 1892 - mh
Giorgieri Bernát főh 47gye 15szd — s
Glücksman Zsigmond hpd 56gye 1szd Wadowice 1884 — s
Gnat Szaniszló hdgy 13gye 5szd Rzeszów 1882 s
Gogojewicz Bronislaw főh 56gye 11szd Krakau 1883 — s

Gottsoheer Werner főh 13gye 9szd Linz 1887 - s
Grainer Henrik hpd 7gye 16szd — s
Grigkar Alfréd főh 47gye 13szd — s
Grigkar Ottó főh 47gye 11szd Tvn 1883 — s
Gross János szds 7gye 9szd — s
Haas Dávid dr. hdgy 4bhe 1mzlj — mh
Halam Henrik szds 47mzlj 4szd — mh
Haschek Henrik hpd 7gye 16szd — s
Hassler Hermann szds 47mzlj 3szd — mh
Hawlu Emil hdgy 13gye 7szd Chwalkowitz - mh
Hayderer Miksa szds 40gye 1szd Gniebing - mh
Hopf Vilmos hpd 7gye 5szd — s
Hirach Károly szds 40gye 2szd Smichow 1873 - s
Hubinger János alezr 7gye — s
Humpeletz Pál hdgy 7gye 12szd — s
Hussak Lajos hdgy 47gye 15szd — s
Idzik Szaniszló zls 13gye 11szd Morowiza — s
Jansky Ferenc szds 7ue — mh
Judmaier József zls 47gye 7szd — mh
Justian Waldemar főh 13gye 2szd Brünn — mh
Katzer Vilmos hdgy 56gye 9szd Wichstadi — s
Kienz Guido hdgy 47gye 10szd St. Pölten — mh
Klenner Rajmund főh 40gye 3szd Bécs 1887 - s
Knappek Miksa főh 13gye 12szd Sternberg — mh
Kotyk Gyula főh 56gye 12szd Dolny 1889 — s
Kotyk Tamás hdgy 56gye 6szd Dolny 1890 — s
Kout Ehrenfried főh 4Lstgye — s
Kovács Kálmán hdgy 69gye 9szd — s
Krakówka Leó szds 13gye 1szd Kopitan 1871 - s
Krzyzanek György hdgy 40gye 10szd Teschen 1891 — mh
Kuhn Emánuel hdgy 13gye 2szd Nieder-Ullersdorf 1890 — mh
Kutschera Walter főh 47gye 5szd — s
Lachout József hdgy 53gye — s
Lapka József szds 13gye 2szd Ruskawics — s
Lázár Ede szds 40gye 13szd Brünn 1879 — s
Lempart Czézár hpd 13gye 12szd 1891 — s
Lenhard Ottó hdgy 47gye 4szd — s
Lorber Ferdinánd hdgy 47gye 12szd Bécs — s
Lubich József hdgy 1árkzlj 3szd — s
Lünemann Artur hdgy 47mzlj 3szd — mh
Man Antal főh 40gye 5szd — s
Martilik János hdgy 56gye 1szd Prerau — s
Martynowicz Emil szds 47gye 1szd — s
Massak Antal szds 13gye 6szd Brünn 1878 — s
Matzner Ferenc hdgy 13gye 10szd Bécs 1883 — s
Max Rezső hpd 13gye 3szd Oschitz 1888 — s
Mielnik Wladimir főh 56gye 13szd Neu-Solonetz 1879 — s
Mirkowski Mihály zls 40gye 5szd — s
Mitterer Ervin hdgy 47mzlj 2szd — mh
Nagel Rezső hdgy 47gye 15szd — s
Neth Ede őrn 47gye — s
Novák Albert szds 56gye 1pog Budweis 1874 — mh
Novák Rezső hdgy 4bhe 1mzlj — s
Ortner Antal zls 47gye 11szd Strass 1889 — s
Pacher Rikárd hpd 7gye 1szd — s
Patak Lajos főh 6Lstgye zljörzs Ujvidek — s
Patzau Oswald zls 56gye 15szd Bielitz 1887 - s
Paulin Ferenc hdgy 47gye 13szd — s
Peikert Alfréd hpd 13gye 7szd Hülstein 1889 mh
Piechacek zls 40gye 6szd Chrast — s
Polach Albert hdgy 40gye 4szd Richaltitz — mh
Popp Róbert szas 56gye 6szd Wscherau 1872 - s
Potocnik Vince főh 7gye 16szd — s
Prack János főh 47gye 1szd — mh
Rausch János hpd 7gye 12szd — s
Reinberger Frigyes főh 7gye 8szd — s
Römer Emil szds 47gye 10szd Leskirch 1870 - mh
Rosum József szds 4bhe 1mzlj — s
Rossmann József táb lelkész 7gye ezrt — mh
Ruziczka Károly hdgy 13gye 9szd Elbogen — s
Schieschnek Emil szds 7gye 5szd — mh
Schiller János hdgy 69gye 11szd — s
Schlachet Jakab hdgy 13gye 10szd Nowy Targ 1890 — s
Schlögl Vilmos őrn 56gye ezrtörzs Prága — mh
Schmeidel Otmár hdgy 47mzlj 4szd — mh
Schmeiser Gyula szds 7gye ezrtörzs — s
Schnabl Ferdinánd hdgy 47mzlj 4szd — mh
Schöndorfer Antal hpd 47gye 5szd — mh

Schreiber Ottó főh 47gye — s
 Schrötter Károly lovag szds 7gye 7szd — s
 Sirk Leó zls 47gye 7szd — s
 Sitt János hpd 7gye ezrtörzs — s
 Slechta Zdenko hdgy 40gye 2szd Pilsen — s
 Sobotka Ferenc hdgy 13gye 6szd Barzdorf — s
 Sochor Róbert hpd 40gye 10szd Bécs 1890 — mh
 Sorli Tamás hdgy 47gye 13szd — s
 Springer Raimund szds 47gye 13szd — s
 Steinböck Henrik zls 7gye 5szd — s
 Stejskal Albert zls 40gye 10szd Blatze 1888 — s
 Stepanek Hubert hdgy 13gye 14szd Nesmil-
 schitz 1894 — s
 Stracáneek József hpd 56gye 6szd Příbram — s
 Štrobek Rikárd főh 4Lstgye — mh
 Swoboda János zls 40gye 1szd Andrejów 1887 — s
 Szajna József zls 13gye 7szd Rymanów — mh
 Szymonek Lipót hpd 13gye 2szd Krakau 1894 — s
 Taros József hpd 47gye 15szd — s
 Teuchert-Kaufmann Frigyes traunsteinburgi báró
 örn 47gye — s
 Theumer Walter hdgy 47mzlj 4szd — mh
 Tomann Frigyes főh 7gye 13szd — s
 Traunsteiner Miksa alezr 47gye — s
 Tschernuth Miksa hdgy 7gye 9szd — s
 Undesser József zls 47gye 6szd — s
 Urbany Marian hdgy 53gye — mh
 Urich János lovag szds 7gye 1szd — s
 Ursic Ferenc zls 4bhgye 1mzlj — mh
 Václavicek József hpd 56gye 11szd Zdesow — s
 Vidic Ignác hpd 47gye 6szd — s
 Warywoda József zls 13gye 6szd Krakau — s
 Weinert hpd 56gye 2szd — s
 Weinhardt Rajmond zls 47gye 5szd — s
 Weismann Chaim dr. hdgy 36Lstgye — s
 Weisskopf József hpd 4bhe 1mzlj — s
 Weitzenböck Rikárd hdgy 7gye 8szd — s
 Weltlinger Ottó dr. hdgy 36Lstgye Bécs — mh
 Wertheimer Rikárd hdgy 56gye 2szd Bielitz — s
 Wessely Rikárd zls 56gye 2szd Prága 1896 — s
 Wiesspeiner Károly főh 47gye 12szd Graz — mh
 Wigant Gyula hpd 7gye 3szd — mh
 Wodniansky Frigyes wildenfeldi báró altábor-
 nagy 15gy hadosztály — mh
 Woschilda Vilmos hdgy 13gye 10szd Prossnitz — s
 Zankel Alajos hdgy 40gye 3szd — s
 Zarli Rezső főh 7gye 7szd — mh
 Zelinka Rezső hdgy 56gye 15szd Drasow — s
 Ziwsa Alfréd Ziwobran szds 13gye 6szd Troppau
 1878 — s
 Zounek Rezső hdgy 40gye 13szd — mh

Legénység:

Az osztrák honosok nevei elhagyattak.

Abelovszki József 69gye 12szd — s
 Andzejewski Félix szkv 12gye 11szd Lawiec
 1889 — s
 Árpád Mihály 69gye 11szd — s
 Baki András dobos 69gye 10szd — s
 Balogh József 69gye 9szd — s
 Barna György kürtös 69gye 9szd — s
 Baron Ferdinánd eőz tiz 7gye 13szd — s
 Bertye Péter 6npfgye törzs Csurog — s
 Bobovec Ferenc ir 37táe 5üt Gola — mh
 Bori János 69gye 12szd — s
 Borzsing Gyula 5he — s
 Burnyoczki Pál 69gye 10szd — s
 Buzora István 69gye 12szd — s
 Canjuga József tiz 13hegyi te lüt Biskupec — s
 Colnic János ir 13hegyi te lüt Erdut 1892 — s
 Crcic Vid, 37táe 5üt Pregrada — s
 Csanádi János 69gye 11szd — mh
 Csokás István 69gye 9szd — s
 Czeti István 69gye 12szd — s
 Czetti István 69gye 12szd — s
 Cziegler Antal 69gye 11szd — s
 Diegula Ferenc 69gye 9szd — s
 Dömötör Ferenc 69gye 11szd — s
 Dostal Ferenc eőz tiz 47gye 8szd — mh
 Elő György 69gye 11szd — s

Falb Ádám 69gye 11szd — s
 Fanta János tiz 69gye 12szd — s
 Farkas Pál 69gye 9szd — s
 Farkas István II 69gye 12szd — s
 Fazekas János 69gye 9szd — mh
 Federics Ferenc 69gye 11szd — s
 Fehér János tiz 69gye 9szd — s
 Feind Márton 69gye 9szd — s
 Fekete István 69gye 9szd — s
 Ferencz Mihály 69gye 12szd — s
 Firincic István 13hegyi te lüt Donja Stubica mh
 Fliel József 69gye 12szd — s
 Fliet József 69gye 12szd — s
 Gerhard Sándor 69gye 12szd — s
 Glöckner János örv 69gye 9szd — s
 Göbölös József tiz 69gye 12szd — s
 Grigie Ferenc 13hegyi te lüt Bugojno 1891 — s
 Gulyás József 69gye 9szd — s
 Hader János 69gye 12szd — s
 Halasi Sándor 69gye 12szd — s
 Halász Márton 69gye 9szd — s
 Haller Fülöp 6npfgye törzs Osóvő — s
 Hanák János 69gye 9szd — mh
 Harangozó István 69gye 12szd — s
 Harbutina Miklós 37táe 5üt Mali Gradac — mh
 Hegedüs József 69gye 11szd — s
 Herler Ernő eőz tiz 47gye 13szd — s
 Hermann István 69gye 9szd — s
 Hojanic Mátyás 37táe 5üt Sesvete — s
 Horgos János kürtös 69gye 11szd — s
 Horváth János 69gye 12szd — s
 Horváth IV József 69gye 9szd — s
 Horváth István 69gye 12szd — s
 Jellinek István 69gye 9szd — s
 Juhász Sándor 69gye 9szd — s
 Juráskó Imre 69gye 9szd — s
 Kaizer Mihály tiz 69gye 9szd — mh
 Kállai György tiz 69gye 12szd — mh
 Kapes Imbro 13hegyi te lüt Biskupec 1891 — s
 Kelemen Ferenc 69gye 12szd — s
 Keller Ferenc 69gye 12szd — s
 Kerschbaumer Erich eőz tiz 7gye 13szd — mh
 Kiss V. István 69gye 11szd — s
 Kiss Gístván 69gye 11szd — s
 Klein Jakob tiz 6npfgye zlj törzs Okér — s
 Kleophas András 69gye 9szd — s
 Knapisch Hermann eőz tiz 7gye 3szd — mh
 Kocsis István 69gye 12szd — s
 Kollári Albert szkv 69gye 9szd — s
 Koller András 69gye 9szd — s
 Köllner Ferenc 69gye 9szd — s
 Kostanovic Ctanko 12ue Bednja — s
 Kovács Antal 69gye 12szd — s
 Kovács József vonatkatona 4hadoszt vonat 6tvo-
 natszd — s
 Kovács István I. tiz 69gye 9szd — s
 Krausz János 69gye 12szd — s
 Kusinic Mijo 13hegyi te lüt Ogulin 1891 — s
 Kuti István 69gye 9szd — s
 Latánovics József 69gye 9szd — s
 Lepsényi István 69gye 12szd — s
 Leszkovszki András 69gye 11szd — s
 Mágó József dobos 69gye 9szd — s
 Maier János I. eőz tiz 7gye 11szd — s
 Majdak András 13hegyi te lüt Zlatar 1891 — s
 Mann János 69gye 9szd — s
 Márton Imre 69gye 12szd — s
 Marton Pál 69gye 12szd — s
 Máté János 69gye 12szd — s
 Meizer Imre 69gye 9szd — s
 Mendi Károly 69gye 11szd — s
 Mészáros Ferenc 69gye 10szd — s
 Mészáros Károly 69gye 11szd — s
 Müller Ferenc 69gye 11szd — s
 Nagy Sándor tiz 69gye 9szd — s
 Nagy Sándor szkv 69gye 11szd — s
 Nagy József örv 69gye 11szd — s
 Németh József 69gye 12szd — s
 Németh Mihály 69gye 12szd — s
 Ninics Milenko tiz 69gye 9szd — mh
 Ormos István 69gye 11szd — s
 Palkovics András 69gye 11szd — s

Panek Sándor eőz tiz 13gye 9szd Rzeszów — s
 Parazajda Radwoj 37táe 5üt Severin — mh
 Patko István 69gye 12szd — s
 Pecnik József szkv 13hegyi te lüt Zagorska Sela
 1889 — s
 Pék Mihály tiz 69gye 11szd — s
 Pereczes András 69gye 10szd — s
 Pflieger József 69gye 9szd — s
 Pinke Mihály 69gye 12szd — s
 Pintér György 69gye 9szd — s
 Pokupac Marko 13hegyi te lüt Grdjevac 1891 — s
 Pretner Balázs eőz tiz 47gye 8szd — s
 Rédl István 69gye 10szd — s
 Reich István 69gye 12szd — s
 Réti János 69gye 9szd — s
 Rozbora Mátyás 69gye 10szd — s
 Sági József 69gye 11szd — s
 Sarok Károly 69gye 9szd — mh
 Schellauf Alajos 47gye 15szd — s
 Schlesinger Márkus 5he — mh
 Schlezak Mihály 69gye 12szd — s
 Skender Pál ir 13hegyi te lüt Klanjec 1891 — s
 Sliwa László eőz 13gye 10szd Nagórzanka — s
 Sluszkiewicz Witold János eőz tiz 13gye 16szd — s
 Sokacz Mátyás 69gye 11szd — s
 Spitzer József 69gye 9szd — s
 Stauber Dezső eőz tiz 69gye 11szd — s
 Steiczhorn Károly szkv 69gye 11szd — s
 Stollár József tiz 69gye 9szd — s
 Straus Gyula 69gye 12szd — s
 Suhaji István tiz 69gye 9szd — s
 Süldi József 69gye 9szd — s
 Suta Ferenc eőz tiz 47gye 4szd — s
 Süveges Mihály 69gye 12szd — s
 Szabó János K. 69gye 11szd — s
 Szabó István VI. 69gye 9szd — s
 Szabó-Dobozy Dániel szkv 69gye 9szd — s
 Szabodosz Antal eőz on 7gye 9szd — s
 Szantroch Thadäus eőz tiz 13gye 13szd Tarnów
 1888 — s
 Szentner Mihály 69gye 12szd — s
 Szili Imre tiz 69gye 10szd — s
 Szimilkó István szkv 69gye 12szd — s
 Szinreich Ignác 69gye 12szd — s
 Szücs István 69gye 9szd — s
 Tautus János 69gye 12szd — s
 Tolnay Jenő örm 69gye 9szd — s
 Tömör Ferenc tiz 69gye 11szd — mh
 Toth Sándor eőz on 47gye 5szd — mh
 Toth Mihály 69gye 12szd — s
 Tunyogi János szkv 69gye 12szd — s
 Varga Ferenc 69gye 12szd — s
 Varga Vendel 69gye 12szd — s
 Véber György 69gye 9szd — s
 Vida József 69gye 12szd — s
 Vignjvic Iija 13hegyi te lüt Gornje Dubrave — s
 Vuksan Ignác 13hegyi te lüt Cazma 1892 — s
 Vuleta Péter 69gye 12szd — s
 Wagner Károly kovácsmester 13hegyi te Tereble-
 stille 1879 — s
 Wappenschmied József 69gye 12szd — s
 Weikhard Hermann eőz tiz 7gye 13szd — s
 Welisch Jenő 69gye — s
 Wolfram László eőz tiz 13gye 16szd Sanok — s
 Zimmer János 69gye 9szd — s

A „Külügy—Hadügy“ hetiszemlére
 minden könnvkersekedésben és dohánv-
 tözsdében elő lehet fizetni.

Felelős szerkesztő:

Dr. SIMON ELEMÉR országgy. képviselő.

A lapot a „Külügy—Hadügy“ lapvállalat
 r-t. adja ki.

Merkantil-nyomda (Havas és Lehner) VIII.,
 Német-utca 27.